

Βρυξέλλες, 17 Μαΐου 2021
(OR. en)

8592/21

RECH 199

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας: Προεδρία

Αποδέκτης: Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων / Συμβούλιο

Θέμα: *Προετοιμασία του Συμβουλίου «Ανταγωνιστικότητα» (27-28 Μαΐου 2021)*
Ανανέωση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας – πώς να ετοιμαστούμε για την παρουσίαση ενός φιλόδοξου ΕΧΕ, ανταποκρινόμενου στην επόμενη δεκαετία;
- Συζήτηση προσανατολισμού

Επισυνάπτεται για τις αντιπροσωπίες σημείωμα της Προεδρίας με θέμα «*Ανανέωση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας – πώς να ετοιμαστούμε για την παρουσίαση ενός φιλόδοξου ΕΧΕ, ανταποκρινόμενου στην επόμενη δεκαετία;*» ενόψει της συζήτησης προσανατολισμού στο Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας της 28ης Μαΐου 2021.

Ανανέωση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας – πώς να ετοιμαστούμε για την παρουσίαση ενός φιλόδοξου ΕΧΕ, ανταποκρινόμενου στην επόμενη δεκαετία;

Εισαγωγή και επισκόπηση

Το ευρύτερο πλαίσιο

1. Το 2000 το Συμβούλιο έθεσε ως στόχο την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (ΕΧΕ) και το 2008 παρουσίασε ένα **όραμα για το 2020**¹. Το όραμα περιελάμβανε τη διάσταση της εσωτερικής αγοράς για την έρευνα, περικλείοντας τη διασυνοριακή κινητικότητα των ερευνητών και το άνοιγμα της αγοράς εργασίας για τους ευρωπαίους ερευνητές, παρέχοντάς τους παράλληλα καλύτερες δομές σταδιοδρομίας, φιλικές προς την οικογένεια. Όσον αφορά τη διάσταση της κυκλοφορίας και της εκμετάλλευσης της γνώσης, προωθούσε τη βέλτιστη αξιοποίηση της διανοητικής ιδιοκτησίας σε συνδυασμό με την ανοικτή πρόσβαση στη γνώση και την καινοτομία. Ως προς τη δομή των ερευνητικών συστημάτων, προέβλεπε την περαιτέρω προώθηση της επιστημονικής αριστείας και την παροχή ερευνητικών εγκαταστάσεων παγκόσμιας ακτινοβολίας.
2. **Μέρος αυτού του οράματος έχει υλοποιηθεί με επιτυχία**, χάρη στην αύξηση των διασυνδέσεων και των συνεργατικών δεσμών μεταξύ ερευνητών και ερευνητικών κοινοτήτων ανά την Ευρώπη που προωθούνται μέσω των προγραμμάτων-πλαίσιας της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία (R&I) και άλλων διακρατικών συνεργατικών δράσεων, όπως οι ερευνητικές υποδομές και οι πρωτοβουλίες κοινού προγραμματισμού. Τα δίκτυα που δημιουργήθηκαν είναι σταθερά, παρά την ανισοκατανομή τους στην Ευρώπη, και έχουν οδηγήσει σε αυξημένο επίπεδο «συστηματικότητας» («systemness») των εθνικών ερευνητικών συστημάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως διαπιστώνεται στην επιστημονική βιβλιογραφία και όπως προέκυψε από τη μέτρηση των επιπτώσεων της αποσύνδεσης του συστήματος του Ηνωμένου Βασιλείου από το ευρωπαϊκό σύστημα λόγω του Brexit.

¹ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έγγραφο 7652/1/08/REV1

3. Οι **εθνικές και περιφερειακές πολιτικές**, οι οποίες έχουν βαρύνουσα σημασία, είναι αλληλένδετες και αλληλεξαρτώμενες σε ένα **ευρωπαϊκό υπερεθνικό επίπεδο**, ως ένα είδος «συστήματος των συστημάτων» και αναπόσπαστο μέρος των ευρωπαϊκών κοινών πολιτικών για την R&I.
4. Υπάρχουν ήδη **κοινές ευρωπαϊκές αξίες και αρχές** και δημιουργούν το κοινό μας ήθος, που προκύπτει από την έντονη συνεργασία και τον συναγωνισμό των επιστημονικών και τεχνολογικών κοινοτήτων μας. Αυτό περιλαμβάνει ένα αρκετά καλά εναρμονισμένο και ευθυγραμμισμένο σύνολο κανόνων και διαδικασιών σε πολλαπλά επίπεδα, από τον προγραμματισμό έως τις επιδόσεις και την αξιολόγηση της έρευνας. Τα πρώτα προγράμματα πλαίσια της δεκαετίας του '80, τότε που οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι γλώσσες και οι λοιπές εθνικές ιδιοσυγκρασίες είχαν πραγματικά τον πρώτο λόγο και παρεμπόδιζαν τη συνεργασία, ακόμη και για απλές, καθημερινές εργασίες, αποτελούν πλέον μακρινή ανάμνηση. Έχουμε ήδη διανύσει πολύ δρόμο προς την κατεύθυνση του εξευρωπαϊσμού της έρευνας.

Καιρός για ένα νέο όραμα;

5. Από τότε που διαμορφώθηκε το όραμα για το 2020 για τις ευρωπαϊκές πολιτικές R&I και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο φιλοδοξούσε να υλοποιήσει τον EXE έως το 2014², όταν οι Προεδρίες της DE-PT-SI αποφάσισαν να κάνουν ένα βήμα προς τα εμπρός και να συμπεριλάβουν την **ανανέωση του EXE ως πρωταρχικό τους στόχο στην έρευνα και την καινοτομία**, έχει παρέλθει πάνω από μία δεκαετία.
6. Έκτοτε, πραγματοποιήθηκαν εντατικές εργασίες μεταξύ του Συμβουλίου, των κρατών μελών και της Επιτροπής. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται: το πρωτοποριακό έργο της γνωμοδότησης της ERAC για *το μέλλον του EXE*³, η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Σεπτεμβρίου 2020 με τίτλο «*Νέος EXE για την έρευνα και την καινοτομία*»⁴, ακολουθούμενη από τα συμπεράσματα του Συμβουλίου «*σχετικά με τον Νέο Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας*»⁵ και η τρέχουσα εργασία της ομάδας εμπειρογνομόνων «*Φόρουμ του EXE για τη μετάβαση*», στην οποία ανατέθηκε να γνωμοδοτήσει σχετικά με το περιεχόμενο ενός μελλοντικού συμφώνου για την R&I, που θα περιλαμβάνει αρχές και αξίες, καθώς και πιθανούς στόχους προς επίτευξη. Στο πλαίσιο του φόρουμ αυτού πραγματοποιούνται προκαταρκτικές κινήσεις για από κοινού συγκρότηση, σε επίπεδο προγραμματισμού, μιας ατζέντας θεματικών και διαρθρωτικών προτεραιοτήτων και δράσεων του EXE.

² EUCO 2/11

³ ERAC 1201/20

⁴ 11400/20+ADD1

⁵ 13567/20

7. **Οι στόχοι** του νέου EXE, όπως ορίζονται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2020, αναφέρονται ως επικεντρωμένοι στους ερευνητές, βασισμένοι σε αξίες και στην αριστεία, και με γνώμονα τον αντίκτυπο. Η συνυπευθυνότητα μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής τέθηκε ως σημαντική διάσταση, καθώς και η ενεργότερη συμμετοχή των πολιτών και των ενδιαφερόμενων μερών· ομοίως, η ποικιλομορφία των οικοσυστημάτων και η κατεύθυνση της συμβολής της έρευνας στις παγκόσμιες κοινωνιακές προκλήσεις και σε άλλες δημόσιες πολιτικές.
8. Στην παρούσα συγκυρία, στον απόηχο των κρίσεων της πανδημίας και στη φάση που αρχίζει να συζητείται το μέλλον της Ευρώπης, **η εξεύρεση του τρόπου με τον οποίο η επιστήμη και η τεχνολογία μπορούν να συνεισφέρουν στο μέλλον της Ευρώπης** είναι πιο επίκαιρη από ποτέ και η ανάγκη για αναθεωρημένο **όραμα για τον EXE αποκτά θεμελιώδη σημασία**. Τα διδάγματα που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης και ο αντίκτυπός της στα εθνικά και ευρωπαϊκά οικοσυστήματα R&I είχαν τεράστια σημασία σε όλα τα επίπεδα και κατέδειξαν την πρωταρχική σημασία της βάσης των γνώσεων για την υπέρβαση των κρίσεων και τη θεμελιώδη σημασία της ανοικτής συνεργασίας και του διαμοιρασμού των αποτελεσμάτων και των δεδομένων ανά την Ευρώπη και πέραν αυτής.
9. Για να αντεπεξερχόμαστε στις προκλήσεις και παράλληλα να διατηρούμε και να επεκτείνουμε τη στέρεη βάση γνώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, περιλαμβάνοντας τον κύκλο της γνώσης από τη βασική έρευνα έως την εκμετάλλευση στην αγορά, πρέπει να προβάλουμε ένα όραμα και έναν σαφή προσανατολισμό πολιτικής για το μέλλον του EXE στην επόμενη δεκαετία. Κρίνεται ενδεδειγμένο και σκόπιμο οι υπουργοί έρευνας να μελετήσουν τα παραπάνω, καθώς και τους πρωταρχικούς στόχους και το σκεπτικό για την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων όσον αφορά τον προγραμματισμό και τη χρηματοδότηση.

Πώς να ετοιμαστούμε για την παρουσίαση ενός φιλόδοξου EXE, ανταποκρινόμενου στην επόμενη δεκαετία

10. Αν και υπάρχει συναίνεση για την ανανέωση του EXE, για την ανάγκη προσέλκυσης και συγκράτησης των καλύτερων ταλέντων για την έρευνα και για την ανάγκη περαιτέρω προαγωγής των ερευνητικών ιδρυμάτων και αύξησης της χρηματοδότησης, η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς έρευνας εξακολουθεί να αποτελεί έναν στόχο σε εκκρεμότητα, που ακόμη δεν έχει υλοποιηθεί παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Τα βήματα αυτά περιλαμβάνουν μηχανισμούς και μέσα (μη δεσμευτικό δίκαιο) που παραμένουν σε μεγάλο βαθμό έγκυρα, αλλά πρέπει να επεκταθούν και να ενισχυθούν ώστε, μεταξύ άλλων, να προωθούν ίσες ευκαιρίες για όλους, ιδίως όσον αφορά το φύλο, τη συνεχή ανάπτυξη και διάδοση των αρχών της ανοικτής επιστήμης και των απαραίτητων υποδομών για την υποστήριξή τους, ή να αναπτύσσουν το δίκτυο ευρωπαϊκών υποδομών (ESFRI) που συντονίζει την ευρωπαϊκή στρατηγική για τις υποδομές που περιλαμβάνονται σε οδικούς χάρτες.

11. Ωστόσο, πρέπει ακόμη να αναπτυχθεί και να ολοκληρωθεί μια πλήρως ανεπτυγμένη εσωτερική αγορά για τους ερευνητές, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών πλαισίωσής της. Ένα θεμελιώδες στοιχείο είναι η **σταδιοδρομία στην έρευνα** και η **αξιολόγηση της έρευνας**. Ένα στοιχείο προόδου προς αυτή την κατεύθυνση είναι η αναμενόμενη υιοθέτηση των συμπερασμάτων του Συμβουλίου με τίτλο «Εμβάθυνση του EXE: Παροχή ελκυστικών και βιώσιμων σταδιοδρομιών και συνθηκών εργασίας στους ερευνητές και υλοποίηση της κυκλοφορίας επιστημόνων», δεδομένου ότι για πρώτη φορά υιοθετούμε μια ολιστική συστημική προσέγγιση με επίκεντρο τους ερευνητές, η οποία συνδυάζει τις διάφορες πολιτικές και τα μέσα που συντελούν άμεσα σε αυτήν, με παράλληλο σεβασμό των πολυεπίπεδων αρμοδιοτήτων και της αυτονομίας των ερευνητικών οργανισμών και των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως αναφέρεται στα προς υιοθέτηση συμπεράσματα του Συμβουλίου, η ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για τις σταδιοδρομίες στην έρευνα είναι καίριας σημασίας, όπως και η μετουσίωση της κυκλοφορίας των επιστημόνων σε πραγματικότητα, καθώς εντοπίζονται και αντιμετωπίζονται τα αίτια για τις άνισες ροές ερευνητών και λαμβάνει στήριξη ένα σύστημα παρατήρησης και παρακολούθησης των ερευνητικών σταδιοδρομιών και της κυκλοφορίας επιστημόνων.
12. Η νέα αυτή προσέγγιση αναγνωρίζει ότι οι ερευνητές είναι επαγγελματίες υψηλής ειδίκευσης και κινητικότητας στους οποίους θα πρέπει να παρέχονται ευκαιρίες και πλαίσιο συνθηκών για κατάλληλες, βιώσιμες και διαλειτουργικές ερευνητικές σταδιοδρομίες. Μολονότι τα συμπεράσματα του Συμβουλίου παρέχουν ένα πλαίσιο και έναν προσανατολισμό πολιτικής που συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην επίτευξη του στόχου της ενιαίας αγοράς, πρέπει ακόμη να αναπτυχθεί πλήθος εργαλείων και μεθοδολογιών, προκειμένου να ολοκληρωθεί το εννοιολογικό και μεθοδολογικό πλαίσιο για την επίτευξη μιας πλήρως λειτουργικής αγοράς που θα καλύπτει την ΕΕ, τα κράτη μέλη και τις περιφέρειές της.

13. Όσον αφορά την **παραγωγή γνώσης**, η προσέγγιση της Ένωσης έχει τα θεμέλιά της στη συνεργατική έρευνα, η οποία στηρίζεται σε ευρωπαϊκά καταναμημένα δίκτυα αριστείας στην επιστήμη και την τεχνολογία, επιτρέποντας ταυτόχρονα τη δημιουργία κρίσιμης μάζας και μειώνοντας την αλληλεπικάλυψη των προσπαθειών. Στην παραγωγή γνώσης, η βασική έρευνα αποτελεί κύριο θεμέλιο και θα πρέπει να διατηρηθεί και να ενισχυθεί ανά την Ευρώπη, όσο το δυνατόν περισσότερο σε αλληλεπίδραση και σύνδεση με επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Επιπλέον, τα συνεργατικά δίκτυα πρέπει ακόμη να αποκτήσουν ισχυρότερη ταυτότητα στην Ευρώπη και καλύτερη προβολή σε παγκόσμιο επίπεδο. Οφείλουμε να διασφαλίσουμε ότι η συμπεριληπτική μας προσέγγιση για την οικοδόμηση αριστείας προσφέρει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο αναγνώρισης στους ευρωπαϊούς ερευνητές και δημιουργούς καινοτομίας, ώστε καμία ευρωπαϊκή περιφέρεια να μην μείνει στο περιθώριο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας σειράς υποστηρικτικών μέτρων, διατηρώντας την αναγκαία ευελιξία και ακαδημαϊκή ελευθερία. Αυτά τα δίκτυα ερευνητών και ιδρυμάτων θα πρέπει να είναι οι πρώτοι δικαιούχοι μιας αποτελεσματικής και πλήρως λειτουργικής ενιαίας αγοράς έρευνας χωρίς αποκλεισμούς, καθώς οι πόροι τους και η δεξαμενή ταλέντων τους λειτουργούν απρόσκοπτα.
14. Όσον αφορά τη μετουσίωση του οράματος, των σκοπών και των στόχων στις **διαδικασίες υλοποίησης/προγραμματισμού**, είναι σημαντικό να κατανοηθούν τα πιθανά σενάρια όσον αφορά τα μοντέλα συνεργασίας και την ενδεικνυόμενη πορεία που έχει εφαρμοστεί σε διάφορα στάδια της ευρωπαϊκής διαδικασίας. Ένας τρόπος είναι να ενισχύσουμε την **εταιρική μας σχέση** σε στρατηγικούς ή διαρθρωτικούς τομείς, όπου τα κράτη μέλη θα συντονίζουν περαιτέρω τα προγράμματα και τις προτεραιότητές τους με πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΕΕ (ευρωπαϊκές εταιρικές σχέσεις και αποστολές, χάρτες πορείας του ESFRI) εφαρμόζοντας την ανοικτή μέθοδο συντονισμού. Ένας άλλος, συμπληρωματικός, τρόπος θα ήταν **να προωθήσουμε την ολοκλήρωσή μας** πέρα από τα υφιστάμενα κοινά εργαλεία που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα-πλαίσιο (ΕΣΕ και ΕΣΚ) και να επεκτείνουμε αυτή την ολοκληρωμένη προσέγγιση σε άλλες δομές ή πλατφόρμες που θα μπορούσε να δημιουργήσει η Ένωση ώστε οι ευρωπαϊκοί φορείς να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε κοινές ευκαιρίες, να συνδέονται και να ενώνουν απρόσκοπτα τις προσπάθειές τους, κινούμενοι προς μια πιο ολοκληρωμένη και χωρίς αποκλεισμούς ενιαία αγορά έρευνας.

Ερωτήσεις

1. Πώς βλέπουν οι υπουργοί τη συμβολή των πολιτικών για την έρευνα και την καινοτομία στο μέλλον της Ευρώπης και ποιο είναι το όραμά τους για το 2030, συμπεριλαμβανομένης της ανανέωσης του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας;
2. Θα πρέπει η υλοποίηση, έως το 2030, της ενιαίας αγοράς για τους ερευνητές και τη γνώση – με το κατάλληλο πλαίσιο συνθηκών και προτύπων – να αποτελέσει έναν από τους στόχους του νέου οράματος και να περιλαμβάνει τους ερευνητές, τους ερευνητικούς οργανισμούς, τους χρηματοδότες και τον ρυθμιστικό μηχανισμό και τους φορείς;
3. Λαμβάνοντας υπόψη ότι υπάρχουν πολυάριθμες επιλογές για την υλοποίηση αυτού του οράματος, ποια η γνώμη των υπουργών ως προς τις βέλτιστες πρακτικές, διαδικασίες και μηχανισμούς για την προετοιμασία της παρουσίασης του EXE;
